

Iryna Manczak

Katedra Handlu i Instytucji Rynkowych
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Ewolucja miasta. Od miasta tradycyjnego do miasta innowacyjnego

Streszczenie

Celem pracy jest omówienie procesów determinujących ewolucję miasta. Ma ona charakter przeglądowy. W pierwszej części miasto zostało potraktowane jako jednostka społeczno-urbanistyczna oraz geograficzna. Kolejno omówiono model ewolucji miasta. Zakłada on wchodzenie miasta w nowe stadium rozwojowe, w którym miejska jednostka osadnicza dąży do bycia innowacyjną. Interdyscyplinarny charakter opracowania uzasadnia wykorzystanie dorobku takich dyscyplin naukowych, jak ekonomia, geografia, socjologia oraz urbanistyka.

Słowa kluczowe: miasto, przestrzeń miejska, funkcja miasta, urbanizacja, ewolucja miasta, miasto innowacyjne.

1. Wprowadzenie

Miasto stanowi przedmiot zainteresowania przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych, ale niewątpliwie najwięcej prac poświęconych problematyce miejskiej powstało w środowisku ekonomistów, historyków, geografów, socjologów oraz urbanistów¹. Mimo że w swoich rozważaniach badacze zwracają uwagę na różno-

---

¹ W literaturze przedmiotu problematykę badań miejskich przekrojowo potraktowano m.in. w pracy [*Miasto jako przedmiot...* 2008].

rakie aspekty związane z funkcjonowaniem miasta, to jednak przedstawiciele wszystkich dyscyplin są zgodni co do wyjątkowej roli tej jednostki osadniczej w dziejach ludzkości². Postrzega się ją jako jedno z największych osiągnięć cywilizacji lub wprost utożsamia się z cywilizacją³ [Lozano 1990].

Kilka tysięcy lat istnienia miasta wytworzyło w kulturze europejskiej wzorzec, który pozwala na bezrefleksyjne zidentyfikowanie tego miejsca i jego mieszkańców [Jałowiecki 2007, s. 61]. Procesy powstania i rozwoju miasta były związane z dostrzeganiem i docenianiem korzyści wynikających zarówno z bliskości przestrzennej, jak i z nowego sposobu zorganizowania wspólnoty [Karwińska 2008a, s. 45].

J. Rykwert [2013, s. 25] uważa współczesne miasto za miasto sprzeczności. Zamieszkiwane jest ono przez wiele grup etnicznych, przedstawiciele wielu różnych kultur, warstw społecznych, wyznawców różnych religii. Ponadto jest nadmiernie fragmentaryczne, pełne kontrastów i tarć, a zatem musi mieć wiele twarzy. Także jego otwartość sprawia, że jest atrakcyjne dla rosnącej rzeszy jego mieszkańców. Należy zgodzić się z wybitnym klasykiem światowej „urbanologii”⁴, brak spójnego i wyrazistego obrazu miasta może być zaletą, a nie wadą czy problemem.

Celem pracy jest interpretacja pojęcia miasta w ramach różnych dyscyplin naukowych. W rozważaniach podjęto próbę zaprezentowania procesów zachodzących w przestrzeni miejskiej, jak również ewolucji miasta od jednostki osadniczej pojmowanej w tradycyjnych sposób do jednostki innowacyjnej. Rozważania oparto na tezie, że definiowanie miasta w kategoriach jednostki innowacyjnej wymaga odniesienia się do zjawisk nie tylko natury ekonomicznej, ale także społecznej, geograficznej czy urbanistycznej. Dopiero dzięki tak szerokiej perspektywie możliwa jest identyfikacja kluczowych zagadnień związanych z podjętym tematem. W rozważaniach wykorzystano opracowania z zakresu ekonomii, geografii, socjologii oraz urbanistyki.

---

² Zob. m.in. [Społeczeństwo i przestrzeń... 2011]. Przywołane opracowanie stanowi próbę zaprezentowania problematyki relacji zachodzących między społeczeństwem i przestrzenią.

³ W tym aspekcie miasto stanowi miejsce kultury, wymiany dóbr i myśli, miejsce koncentracji ludzi, ich wzajemnej konkurencji, współpracy i zabawy [Paszkowski 2011, s. 16].

⁴ Określenie „klasyk światowej urbanologii” pochodzi z przedmowy J. Purchli do książki J. Rykwerta pt. *Pokusa miejsca. Przeszłość i przyszłość miast* [2013].

2. Miasto jako jednostka społeczno-urbanistyczna i geograficzna

2.1. Miasto – systematyka pojęć

Zdefiniowanie miasta w kategoriach tradycyjnych wymaga odniesienia się do takich kategorii pojęciowych, jak przestrzeń miejska, funkcje miasta oraz urbanizacja. Wyszczególnione terminy zostaną scharakteryzowane w dalszej części opracowania.

W związku z interdyscyplinarnym charakterem badań na temat miast literatura przedmiotu dostarcza wielu definicji tego terminu⁵. Jedną z pierwszych zaproponował pod koniec XIX w. niemiecki geograf F. Ratzel⁶. Określił on miasto jako „trwałe zagęszczenie ludności i siedzib ludzkich, obejmujące znaczny obszar i ołożone w centralnym punkcie większych dróg komunikacyjnych”⁷ [Beaujeu-Garnier i Chabot 1971, s. 30]. Rozwijając myśl F. Ratzela, warto podkreślić, że głównymi wyznacznikami miasta jest ludność (wymiar społeczny), obszar (wymiar geograficzny) oraz dogodne położenie (dostępność komunikacyjna).

Powołując się na A. Kotarbińskiego, można uznać, że wybrane definicje miasta opierają się na arbitralnej decyzji władzy: miastem jest miejscowość, której nadano odpowiednie prawa⁸ [Brol, Maj i Strahl 1990]. Z kolei w polskim ustawodawstwie miasto to: „jednostka osadnicza o przewadze zwartej zabudowy i funkcjach nierolniczych posiadająca prawa miejskie bądź status miasta nadany w trybie określonym przepisami” [Ustawa z dnia 29 sierpnia 2003 r. ...]. Ustawodawca opracował tryb postępowania w sprawie nadawania miejscowości praw miejskich (zob. [Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. ...]), natomiast nie zostały ustanowione czytelne przepisy określające, jakie kryteria musi spełniać dana gmina lub miejscowość, żeby mogła zostać miastem. Jednak praktyka gospodarcza ustanowiła zasadę, według której miasto tworzy się na terenie zurbanizowanym, o przewadze

---

⁵ Z. Paszkowski [2011, s. 14] zauważa, że w definicjach wielu badaczy miasto traktowane jest jako podstawowy ośrodek zmian cywilizacyjnych, a jednocześnie odgrywa rolę symbolu oraz wykładni tych zmian.

⁶ F. Ratzel (1844–1904) był przedstawicielem determinizmu w geografii, a jego prace wywarły ogromny wpływ na rozwój całej dyscypliny naukowej. Zdaniem niemieckiego geografa rozwój społeczeństw zdeterminowany jest przez środowisko geograficzne oraz wpływa na rozmieszczenie się ludności. Ponadto środowisko geograficzne warunkuje rozwój cywilizacyjny.

⁷ Definicja ta brzmi w oryginale następująco: *eine dauernde Verdichtung von Menschen und menschlichen Wohnstädten die einen ansehnlichen Bodenraum bedeckt und im Mittelpunkt grösseren Verkehrswege liegt.*

⁸ Przywołana definicja nawiązuje do dorobku polskich badaczy. W literaturze przedmiotu wskazywane są także inne kryteria, według których wydzielane są miasta. W dużej mierze odnoszą się one m.in. do liczby ludności czy też funkcji pełnionych przez daną jednostkę osadniczą (zob. m.in. [Zuziak 2008, Runge 2012]).

ludności nierolniczej, posiadającym wykształconą infrastrukturę komunalną oraz wykazującym dynamikę rozwoju powiązaną z funkcjami i cechami ośrodka miejskiego [Malarski 2000, s. 22].

Wspólną cechą definicji miasta jest to, że uwzględniają one odmienność miasta w stosunku do obszarów wiejskich, podkreślają istniejące przeciwieństwo stylu życia⁹ ich mieszkańców oraz typują zasadnicze różnice cech działalności gospodarczej podejmowanej na obszarach tych dwóch antagonistycznych wobec siebie form [Czornik 2004, s. 15]. W dzisiejszych czasach, kierując się kryterium wyglądu czy nawet kryterium stylu życia mieszkańców, nie sposób odróżnić miasta od wsi, nie jest też łatwo sprecyzować różnice zachodzące pomiędzy wymienionymi jednostkami osadniczymi.

Reasumując, należy podkreślić, że trudności definicyjne spowodowane są złożonością miasta oraz zjawisk, które zachodzą wewnątrz jego struktury.

2.2. Miasto a przestrzeń miejska

Tematyka podjęta w opracowaniu wymaga zdefiniowania pojęcia przestrzeni miejskiej. Punktem wyjścia w niniejszych rozważaniach jest sformułowanie definicji przestrzeni geograficznej. Można ją rozumieć jako „środowisko materialne człowieka, złożone ze środowiska naturalnego oraz trwałego zainwestowania, określonego również jako majątek trwały, a będącego przedmiotem zagospodarowania przestrzennego”¹⁰ [Dziewoński 1988, cyt. za: Liszewski 1997, s. 57]. Z kolei przestrzeń miejska jest to „podprzestrzeń geograficzna odznaczająca się specyficzną organizacją i fizjonomią oraz statusem prawnym” [Liszewski 1997, s. 60]. Natomiast za determinantę społecznego wytwarzania przestrzeni można uznać cechy środowiska geograficznego [Karwińska 2008b, s. 97]. To one określiły granice możliwości przetrwania społeczności, ich szanse na adaptowanie środowiska pierwotnego do swoich potrzeb i oczekiwań.

Kompozycja miasta jest sztuką harmonii przestrzennej oraz zwykle efektem stosowanych przez architektów praw i zasad specyficznych dla określonej epoki¹¹ [Cichy-Pazder 1998, s. 16]. Miasta utrzymywały w całej swej historii charakter

---

⁹ W geografii określenie „styl życia” (*genre de vie*) pojawiło się dzięki pracom V. de Blanche’a (1845–1918). Badacz ten stwierdził, że styl życia mieszkańców w dużej mierze jest zdeterminowany uwarunkowaniami o charakterze ekonomicznym, społecznym, ideologicznym oraz psychologicznym, które można uznać za typowe dla danego regionu lub miasta.

¹⁰ Przestrzeń geograficzną tworzy środowisko materialne oraz przyrodnicze. Należy podkreślić, że K. Dziewoński pisał przede wszystkim o przestrzeni społeczno-ekonomicznej.

¹¹ Miasta, inaczej niż obiekty architektoniczne, nie były budowane od razu, był to ciągły proces stawania się. W konsekwencji strukturę przestrzeni miejskiej należałoby rozpatrywać jako kościec układu, geometrię danej jednostki osadniczej, od której wszelkie inne parametry są pochodnymi. W tym aspekcie strukturę społeczną można uznać za wyznacznik rozwiązań funkcjonalno-

domkniętych, odrębnych układów społeczno-gospodarczych, niezależnie od hierarchicznych i horyzontalnych powiązań z innymi miastami oraz bezpośrednim, przeważnie wiejskim, otoczeniem [Furman 2004, s. 48]. Średniowieczne miasta były stosunkowo małe, zazwyczaj otoczone murami, oraz posiadały wydzielone centrum. W XIX w. pojawił się problem z historycznymi centrami w związku z rozwojem nowoczesnego miasta.

W rozważaniach na temat miasta należy również skupić się na człowieku, w końcu miasto jest bez wątpienia jego tworem [Wilk 2007, s. 459]. Człowiek, zagospodarowując przestrzeń, nadał jej pewną formę, ukształtował strukturę oraz ciągle jest jej użytkownikiem. Na oswojonych obszarach umożliwiających egzystencję powstały pierwsze miasta w dziejach ludzkości. Ludzie, tworząc społeczeństwo, wyprodukowali przestrzeń „dla siebie”, w tym głównie przestrzeń miejską, a zatem wyposażyli ją w szczególne cechy oraz zorganizowali w unikatowy sposób [Karwińska 2008b, s. 17].

2.3. Miasto a jego funkcja

Miasto jest kompozycją różnych przestrzeni, a opis konkretnej przestrzeni przyjmuje postać jej funkcji. W literaturze przedmiotu aspekty funkcji miast zostały ujęte w ramach różnorodnych konstrukcji teoretycznych oraz za pomocą zróżnicowanych mierników ilościowych (zob. m.in. [Beaujeu-Garnier i Chabot 1971, Harańczyk 1987, Liszewski 2008, Suliborski 2010]).

Najczęściej funkcja miasta rozumiana jest jako główny rodzaj działalności (pracy) wykonywanej przez jego mieszkańców. Jest to postać miasta, w jakiej występuje ono na zewnątrz, jest nie tylko racją bytu miasta, ale pozwala wyróżnić je oraz zidentyfikować w przestrzeni geograficznej. Chodzi zatem o taką działalność jednostki osadniczej skierowaną na zewnątrz, która jest podstawą jej rozwoju oraz stwarza zasoby niezbędne do egzystencji [Harańczyk 1987, s. 13–16].

Funkcja miasta wyznacza zakres użyteczności oferowanych przez jednostkę osadniczą, najczęściej przyjmują one postać produktów terytorialnych oraz usług wytwarzanych na danej przestrzeni. Według V. Girard [1997] produkty terytorialne należy traktować jako specyficzny projekt o charakterze globalnym, a jego podstawę tworzą idee społeczne i ekonomiczne propagujące stworzenie możliwie najlepszych warunków życia na danej przestrzeni.

R. Broszkiewicz [1997, s. 21] zauważa, że każde miasto posiada zawsze przynajmniej jedną funkcję dominującą określającą tzw. specyfikę jego oblicza, a liczba i zakres funkcji uzupełniających są zależne od wielkości miasta, liczby oraz wielkości jednostek osadniczych będących w strefie aktywnego wpływu

---

-przestrzennych, skali i formy przestrzennej architektury oraz wielkości założenia urbanistycznego [Paszkowski 2011, s. 26].

miasta. Zdaniem A. Szromnika [1982, s. 32] każda z funkcji realizowanych przez miasto, zarówno funkcji wiodących, jak i funkcji uzupełniających, charakteryzuje się właściwymi tylko dla niej prawidłowościami rozmieszczenia w przestrzeni miejskiej oraz kierunkami i dynamiką rozwoju przestrzennego. Ponadto należy nadmienić, że funkcje pełnione przez ośrodki miejskie stanowią podstawę ich klasyfikacji.

2.4. Miasto a urbanizacja

Wewnątrz miasta zachodzą procesy charakterystyczne dla współczesnej gospodarki, m.in. urbanizacja. Wyszczególniona kategoria pojęciowa definiowana jest jako proces tworzenia miast [Czornik 2004, s. 102]. Badacze zajmujący się problematyką miejską analizują miasto na wiele sposobów, dlatego też proces urbanizacji może być różnie pojmowany¹² [Csáky 2010, s. 24–27]. Najczęściej przejawia się on w czterech zasadniczych aspektach: demograficznym, ekonomicznym, przestrzennym oraz społecznym [Harańczyk 1987, s. 11].

W wymiarze demograficznym urbanizację należy rozumieć jako wzrost liczby ludności zamieszkałej w miastach w stosunku do ogółu populacji danego kraju. W XX w. planeta ludzi stała się planetą miast, ponadto tempo wzrostu miast wielkich znacznie przewyższyło tempo wzrostu liczby ludności ogółem [Szymańska 2007, s. 37]. Współcześnie zdecydowana większość europejskiej populacji zamieszkuje w miastach. Jest to spowodowane tym, że w miastach działają uczelnie wyższe, tworzone są nowe miejsca pracy. Uwarunkowania te w dużej mierze uatrakcyjniają wizerunek miasta jako miejsca zamieszkania oraz pracy w oczach potencjalnych osadników.

Kolejny wymiar urbanizacji, czyli aspekt ekonomiczny, polega na wzroście zatrudnienia ludności w zawodach pozarolniczych w stosunku do osób zatrudnionych w rolnictwie. W XIX w. powstało nowoczesne miasto – miasto przemysłowe. W wyniku zaistniałych zmian przede wszystkim przekształceniu uległy funkcje miasta, było ono już nie tylko miejscem wymiany i konsumpcji, ale również miejscem produkcji dóbr na dużą skalę. Ponadto w miastach zaczęły powstawać miejsca pracy w zakładach przemysłowych. Obecnie w warunkach gospodarki opartej na wiedzy miasto można rozpatrywać jako miejsce, w którym głównie zwiększa się zatrudnienie w sektorze usług. To nowe zjawisko wpisuje się również w aspekt ekonomiczny urbanizacji.

---

¹² Przykładowo C. Zimmermann [2000], badając procesy urbanizacyjne zachodzące w XIX w. w takich miastach, jak Manchester, Sankt Petersburg, Monachium oraz Barcelona, wskazał głównie na czynniki natury społecznej. Na tej podstawie został zarysowany model idealny analizowanego zjawiska.

Aspekt przestrzenny urbanizacji oznacza kształtowanie się przestrzeni ekonomicznej według cech miejskich i funkcji miejskich [Broszkiewicz 1997, s. 15]. W praktyce oznacza to zwiększanie się obszarów istniejących miast i powiększanie się ich pojemności poprzez intensyfikację zabudowy, powstawanie nowych miast i osiedli pozarolniczych oraz przekształcenie środowisk mieszkalnych na wzór miejski [Czornik 2004, s. 103].

Ostatni wymiar urbanizacji ma charakter społeczny. Można on być rozumiany jako „przyjmowanie” miejskiego wzorca konsumpcji oraz nabywanie wzorca kulturowego. Zdaniem R. Broszkiewicza [1997, s. 15] „dotyczy to nie tylko ludności nowo zasiedlonej w miastach, lecz także ludności zamieszkującej w strefach aktywnych dojazdów do pracy, szkół i z tytułu zakupów towarów oraz usług”.

Ogólnie rzecz biorąc, obserwowana tendencja świadczy o tym, że głównym procesem kształtującym oblicze współczesnego świata jest globalizacja [Short i Kim 1999]. Miała ona także wpływ na rozwój oraz fizjonomię współczesnych miast. Według J.J. Paryska [2002, s. 28] globalizacja w odniesieniu do miast oznaczała przede wszystkim:

- powrót do idei miasta-państwa,
- homogenizację struktur miejskich i przyjmowanego zunifikowanego modelu oraz stylu życia,
- kształtowanie się miasta globalnego.

Powyższe cechy globalizacji znalazły swoje odbicie w procesie metropolizacji, uznanym za jeden z ważniejszych aspektów współczesnych procesów rozwoju społeczno-gospodarczego (zob. m.in. [Taylor 2002, Jałowicki 2005, Harańczyk 2009]). Metropolia¹³ jest to duży twór osadniczy wyposażony w infrastrukturę nastawioną na organizację imprez o charakterze międzynarodowym (kongresów, wystaw itd.) oraz połączony ze światem dobrze rozwiniętą siecią szybkiego transportu lotniczego, samochodowego i kolejowego [Gorzelałak i Smętkowski 2005, s. 15]. Czyni to z metropolii centrum zarządcze. Przywołane określenie może być rozumiane jako centrum wymiany, współpracy i informacji [Kowalewski 2005, s. 15]. Mimo że tego typu miasto uznaje się za dynamicznie rozwijającą się jednostkę osadniczą, to jednak życie w metropoliach sprawia wiele problemów jej mieszkańcom. Chodzi tu przede wszystkim o niewydolność układów komunikacyjnych, zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego oraz nadmierny hałas w obrębie miasta.

---

¹³ Przyjmuje się, że dany ośrodek osadniczy może być uznany za duże miasto, gdy stanowi koncentrację miejsc zamieszkania dla co najmniej 250 tys. mieszkańców, a z kolei po przekroczeniu 1 mln osadników można mówić o metropolii. Zdaniem A. Kowalewskiego [2005, s. 16] w literaturze przedmiotu termin „metropolia” nie doczekał się szerzej zaakceptowanej definicji. Jest on używany wymiennie z takimi określeniami, jak *global city*, *instant city*, *mega city* oraz *international city* (zob. m.in. [Yeoh 1999, McCann 2004, Sassen 2005]).

3. Model ewolucji miast – od miasta tradycyjnego do miasta innowacyjnego

Przez niektórych badaczy miasto rozumiane jest także jako swoista gra wyobraźni, stan umysłu. Ponadto jest ono nieustannie konstruowane przez mieszkańców, uczy ich zatem kreatywności i podmiotowości – miasto istnieje o tyle, o ile oni sami je wytwarzają i nadają mu znaczenia [Kubicki 2010, s. 18]. Do grona podmiotów mających wpływ na proces przeobrażenia miasta należy zaliczyć także jego władze, jak również przedsiębiorstwa skoncentrowane w danej przestrzeni miejskiej.

Z kolei J. Purchla [2011] porównuje miasto do żywego organizmu, którego miarą rozwoju jest szybkość i złożoność zmiany, jakie przechodzi. Zdaniem cytowanego badacza współczesne procesy charakteryzuje niespotykana wcześniej dynamika i skala wzrostu. W literaturze przedmiotu miasto nie jest już postrzegane wyłącznie jako fragment przestrzeni, ale głównie jako dynamiczny system społeczno-gospodarczy, który wchodzi w interakcje z otoczeniem oraz jest w stanie świadomie wpływać na własny rozwój. Ponadto ono żyje, a zarazem rośnie, pozostaje nieustannie w ruchu, jest dynamicznym układem zależności międzyludzkich, szlaków komunikacyjnych, pozycji, ról społecznych, ciągłych interpersonalnych relacji [Paleczny 2010, s. 19].

W literaturze przedmiotu, zwłaszcza o charakterze ekonomicznym, toczy się dyskusja na temat wchodzenia miast w nowe stadium rozwojowe (zob. m.in. [Furman 2004, Florida 2010, Szromnik 2011]). Proces ten stymulowany jest przede wszystkim zmieniającymi się potrzebami mieszkańców, jak również zróżnicowanymi wymaganiami w zakresie ich zaspokajania. A. Szromnik [2011, s. 84] proponuje wyróżnić pięć etapów wyrażających stadia przeobrażeń¹⁴. W zaproponowanym cyklu wyodrębniono m.in.:

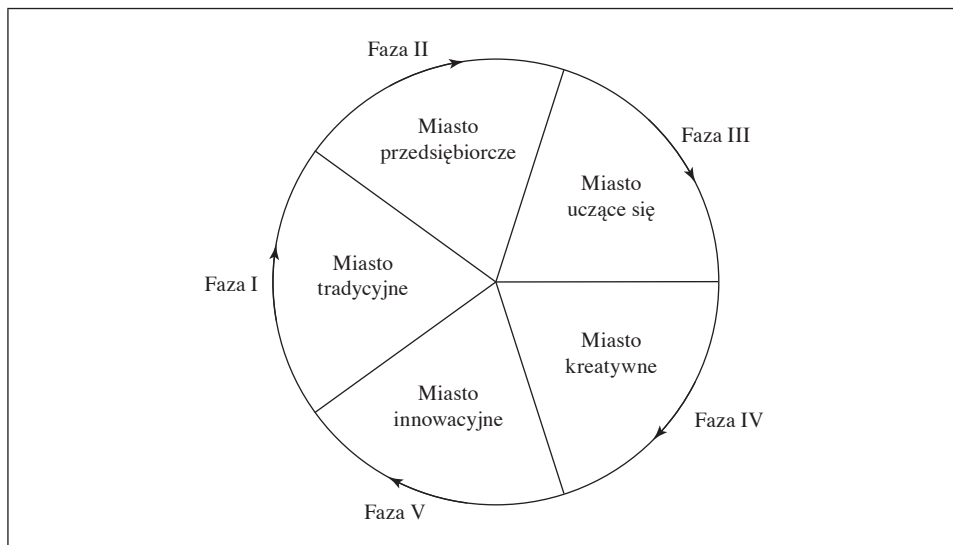
- miasto tradycyjne,
- miasto przedsiębiorcze,
- miasto uczące się,
- miasto kreatywne,
- miasto innowacyjne.

Za punkt wyjścia procesu przemian miejskich przyjęto „miasto tradycyjne”, natomiast cykl zamyka „miasto innowacyjne” (rys. 1). Poszczególne etapy wyrażające miejskie przeobrażenia omówiono w tabeli 1.

---

¹⁴ S. Furman [2004] wskazuje na takie wizje miasta, jak przedsiębiorcze, przyjazne, spójne i dobrze zarządzane. Niniejsza klasyfikacja opiera się na założeniach Nowej karty ateńskiej ogłoszonej w 2003 r. przez Europejską Radę Urbanistów. Dokument został skorygowany w 2012 r. [Nowa... 2003].

Rys. 1. Cykl innowacyjnych przemian miasta – od miasta tradycyjnego do miasta innowacyjnego

Źródło: [Szromnik 2011, s. 85].

Tabela 1. Typologia stadiów rozwoju miasta

Stadium rozwoju miasta	Charakterystyka
Miasto tradycyjne	Jednostka stabilna. Można ją uznać za miasto spełnionych mieszkańców, typowych instytucji, powtarzalnych rozwiązań infrastrukturalnych i samozadowolonych władz
Miasto przedsiębiorcze	Jednostka aktywna, poszukująca nowych możliwości rozwoju. Jej kluczową grupę społeczną stanowią przedsiębiorcy. Takie miasto jest ogniskiem aktywności konkurującej swą efektywnością i innowacyjnością o coraz lepszą pozycję w świecie globalnej gospodarki
Miasto uczące się	Ośrodek zorientowany na przygotowanie nowych, wysoko kwalifikowanych specjalistów to koncentracja „umysłu i pomysłu”. Miasto rozwija się i bogaci dzięki inwestycjom naukowo-badawczym, rozbudowanym uniwersytetom, napływowi ludzi zdolnych i ambitnych
Miasto kreatywne	Stanowi centrum rozwoju myśli naukowo-technicznej, nowych rozwiązań technologicznych, wykorzystywania nowych źródeł energii oraz surowców. Tworzą go kreatywni mieszkańcy, władze i instytucje, w tym także przedsiębiorstwa
Miasto innowacyjne	Jest ostatnim stadium rozwoju miasta. Wykształcenie się takiej jednostki osadniczej odbywa się dzięki orientacji na postęp, naukę, wiedzę oraz indywidualną przedsiębiorczość mieszkańców

Źródło: opracowano na podstawie [Furman 2004, s. 57; Szromnik 2011, s. 84–88].

W zaprezentowanej koncepcji miasto tradycyjne pojmowane jest jako jednostka realizująca te same działania na rzecz lokalnej społeczności oraz wspierania biznesu. Przede wszystkim na tym etapie nie propaguje się przedsięwzięć mających na celu zmianę uwarunkowań, w których funkcjonują przedsiębiorstwa. Kolejne stadium dotyczy przeobrażeń zachodzących wewnątrz danego miasta. Na tym etapie stawia się na przedsiębiorców, jak również poszukuje się rozwiązań prowadzących do wytworzenia klimatu biznesowego nie tylko w przedsiębiorstwach, ale także w instytucjach działających w strukturach miejskich administracji. Kolejny etap charakteryzują przedsięwzięcia podejmowane na rzecz pogłębiania współpracy instytucji miejskich z ośrodkami naukowo-badawczymi, jak również uczelniami. W mieście uczącym się promuje się wysoko wykwalifikowanych specjalistów oraz stwarza sprzyjające warunki dla funkcjonowania ośrodków naukowo-badawczych oraz zatrudniania fachowców. Osiągnięcie kolejnego etapu uzasadnia wdrażanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych w mieście. W konsekwencji ma to doprowadzić je do przekształcenia się w centrum myśli naukowo-technicznej. Końcowym stadium jest osiągnięcie pozycji miasta innowacyjnego. Niniejsza jednostka osadnicza poszukuje w dalszym ciągu swoich szans lub też pozostaje w grupie miast rozwiniętych, dawnych liderów, oferujących mieszkańcom oraz podmiotom zewnętrznym tradycyjny już, w nowej rzeczywistości, pakiet korzyści [Szromnik 2011, s. 88].

4. Zakończenie

Konkludując, warto podkreślić, że rozpatrywanie procesu ewolucji miasta od miasta tradycyjnego do miasta innowacyjnego wymaga odniesienia się do wielu kwestii teoretycznych. Zostało to uzasadnione w poszczególnych częściach opracowania.

Analiza miasta jako jednostki społeczno-urbanistycznej oraz geograficznej opiera się na takich kategoriach pojęciowych, jak przestrzeń miejska, funkcje miasta, zróżnicowanie społeczno-przestrzenne miasta oraz urbanizacja. Należy jednak nadmienić, że miasto jest również fragmentem przestrzeni geograficznej, w obrębie której zachodzi wiele procesów związanych z działalnością ludzką. Można je zdefiniować jako obszar antropogeniczny, gdyż powstał w wyniku zagospodarowania przestrzeni przez człowieka, ale też wyznaczył liczne ludzkie aktywności życiowe. Współcześnie miasto jest nie tylko miejscem zamieszkania, ale dzięki tworzeniu miejsc pracy umożliwia przede wszystkim realizację ambicji zawodowych jego mieszkańców. W jego przestrzeni występują sprzyjające uwarunkowania do prowadzenia działalności gospodarczej. Ponadto oferuje swoim mieszkańcom różnorakie sposoby spędzenia czasu wolnego oraz umożli-

liwia obcowanie z wytworami szeroko rozumianej kultury (m.in. architektura, rzeźba, teatr itd.).

Ewolucja miasta w kierunku jednostki innowacyjnej uzasadniają przemiany zachodzące we współczesnym świecie, zwłaszcza procesy globalizacyjne. Głównie dotyczy to homogenizacji struktur miejskich i przyjmowania zunifikowanego modelu oraz stylu życia [Parysek 2002]. Z uwagi na to, że współcześnie omówione zjawiska można zaobserwować we wszystkich jednostkach osadniczych, zasadne staje się poszukiwanie nieszablonych koncepcji rozwojowych, które wyznaczają nowe pola działania. Do takich należy zaliczyć model zaprezentowany w niniejszym opracowaniu.

Warto nadmienić, że bycie miastem innowacyjnym stawia wiele wyzwań przed społecznością lokalną, nie tylko przed przedstawicielami władz samorządowych, ale również przed mieszkańcami, przedsiębiorcami oraz instytucjami. Ponadto przeobrażenie się miasta w centrum innowacji może udać się w sytuacji wytworzenia właściwej atmosfery w danym środowisku miejskim. Atmosferę tę winno cechować pozytywne nastawienie do innowacji oraz do ich wdrażania w lokalnym środowisku biznesowym. Natomiast konkretne działania marketingowe zmierzające do osiągnięcia pożądanego stanu należałoby zawrzeć w miejskich strategiach rozwojowych opracowywanych na szczeblu samorządowym.

Literatura

- Beaujeu-Garnier J., Chabot G. [1971], *Zarys geografii miast*, PWE, Warszawa.
- Brol R., Maj M., Strahl D. [1990], *Metody typologii miast*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Broszkiewicz R. [1997], *Podstawy gospodarki miejskiej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Cichy-Pazder E.M. [1998], *Humanistyczne podstawy kompozycji miast. Wybrane aspekty percepcyjne i behawioralne*, Ośrodek Kształcenia Urbanistów Politechniki Krakowskiej, Kraków.
- Csáky M. [2010], *Das Gedächtnis der Städte. Kulturelle Verflechtung – Wien und die urbanen Mieleus in Zentraleuropa*, Böhlau Verlag, Wien-Köln-Weimar.
- Czornik M. [2004], *Miasto. Ekonomiczne aspekty funkcjonowania*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Dziewoński K. [1988], *Teoretyczne problemy gospodarki przestrzennej*, Biuletyn KPZK PAN, z. 138.
- Florida J. [2010], *Narodziny klasy kreatywnej oraz jej wpływ na przeobrażenia w charakterze pracy, wypoczynku, społeczeństwa i życia codziennego*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa.
- Furman S. [2004], *Polska w przestrzeni europejskiej: perspektywa miejska*, „Studia Regionalne i Lokalne”, nr 3(17).
- Gorzela G., Smętkowski M. [2005], *Metropolia i jej region w gospodarce informacyjnej*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa.

- Girard V. [1997], *Uwagi ogólne i definicja marketingu terytorialnego* [w:] *Marketing terytorialny: strategiczne wyzwania dla miast i regionów*, red. T. Domański, Centrum Badań i Studiów Francuskich, Instytut Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Harańczyk A. [1987], *Rozwój społeczno-gospodarczy miast w Polsce*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Seria specjalna: Monografie, nr 76, Kraków.
- Harańczyk A. [2009], *Krakowski obszar metropolitalny. Zróżnicowanie potencjału gospodarczego i społecznego* [w:] *Kreatywne miasta i aglomeracje. Studia przypadków*, red. A. Klasik, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Jałowiecki B. [2005], *Polskie miasta w procesie metropolizacji*, „Studia Regionalne i Lokalne”, nr 1(19).
- Jałowiecki B. [2007], *Globalny świat metropolii*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa.
- Karwińska A. [2008a], *Socjologiczne problemy zarządzania miastem we współczesnej Polsce*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 763.
- Karwińska A. [2008b], *Gospodarka przestrzenna. Uwarunkowania społeczno-kulturowe*, PWN, Warszawa.
- Kowalewski A. [2005], *Przez metropolie do dobrobytu?* „Studia Regionalne i Lokalne”, nr 1(19).
- Kubicki P. [2010], *Miasto w sieci znaczeń. Kraków i jego tożsamość*, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Liszewski S. [1997], *Przestrzeń miejska i jej organizacja* [w:] *Geografia. Człowiek. Gospodarka*, Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Liszewski S. [2008], *Formy i struktury przestrzenne wielkich skupisk miejskich* [w:] *Geografia urbanistyczna*, red. S. Liszewski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Lozano E. [1990], *Community Design and the Culture of Cities*, Cambridge University Press.
- Malarski S. [2000], *Status prawno-administracyjny miasta w ustawodawstwie II i III Rzeczypospolitej* [w:] *Społeczne, gospodarcze i przestrzenne przeobrażenia miast*, red. J. Słodczyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- McCann E.J. [2004], *Urban Political Economy beyond the „Global City”*, „Urban Studies”, vol. 41(12), <http://dx.doi.org/10.1080/00420980412331297555>.
- Miasto jako przedmiot badań naukowych w początkach XXI wieku* [2008], red. B. Jałowiecki, Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Palczyński T. [2010], *Miasto – „mikser” kulturowy* [w:] *Miasto między przestrzenią a koncepcją przestrzeni*, red. M. Banaszekiewicz, F. Czech, P. Winkowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Nowa karta ateńska. Wizja miast w XXI wieku [2003], Europejska Rada Urbanistów, Lizbona.
- Parysek J.J. [2002], *Wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania transformacji przestrzenno-strukturalnej i rozwoju miast polskich w końcu XX wieku* [w:] *Przemiany bazy ekonomicznej i struktury przestrzennej miast*, red. J. Słodczyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.

- Paszkowski Z. [2011], *Miasto idealne w perspektywie europejskiej i jego związku z urbanistyką współczesną*, Universitas, Kraków.
- Purchla J. [2011], *Miasto i uniwersytet wobec wyzwań współczesności*, Referat wygłoszony podczas Inauguracji 87. Roku Akademickiego w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie, Kraków.
- Runge A. [2012], *Metodologiczne problemy badania miast średnich w Polsce*, „Prace Geograficzne”, nr 129.
- Rykwert J. [2013], *Pokusa miejsca. Przeszłość i przyszłość miast*, Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków.
- Sassen S. [2005], *The Global City: Introducing a Concept*, „Brown Journal of World Affairs”, vol. 11(2).
- Short J.R., Kim Y.-H. [1999], *Globalization and the City*, Longman, London.
- Społeczeństwo i przestrzeń zurbanizowana. Teksty źródłowe* [2011], red. M. Malikowski, S. Solecki, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Suliborski A. [2010], *Funkcjonalizm w polskiej geografii miast. Studia nad genezą i pojęciem funkcji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Szromnik A. [1982], *Modelowanie przestrzennych układów działalności handlowej w miastach*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Seria specjalna: Monografie, nr 53, Kraków.
- Szromnik A. [2011], *Miasto innowacyjne w strategiach pozycjonowania jednostek osadniczych*, Studia KPZK PAN, Warszawa.
- Szymańska D. [2007], *Urbanizacja na świecie*, PWN, Warszawa.
- Taylor R. [2002], *European Cities in the World City Network [w:] The European Metropolis 1920–2000*, red. H. van Dijk, Proceedings of a Conference at The Centre of Comparative European History, Berlin.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych, Dz.U. nr 166, poz. 1612, ze zm.
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U. 1990, nr 16, poz. 95.
- Wilk W. [2007], *Miasto jako miejsce [w:] Percepcja współczesnej przestrzeni miejskiej*, red. M. Madurowicz, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Yeoh B.S.A. [1999], *Global/Globalizing Cities*, „Progress in Human Geography”, vol. 23(4).
- Zimmermann C. [2000], *Die Zeit der Metropolen. Urbanisierung und Großstadtentwicklung*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main.
- Zuziak Z. [2008], *O tożsamości urbanistyki*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.

Evolution of the City: From the Traditional to the Innovative

The aim of this study, which takes the form of a review, is to explain the processes that determine the evolution of the city. The first part describes the city as a social-urban and geographical unit, and also discusses a model for the evolution of the city. It assumes that the city is entering a new stage of development, in which it aims to be innovative. The study draws on disciplines including economy, geography, sociology, and urban studies.

Keywords: city, urban space, urban function, urbanisation, city evolution, innovative city.